

MOTIV ANĐELA U HRVATSKIM TRADICIJSKIM MOLITVAMA

Maleš, Lorena

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:252257>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**MOTIV ANĐELA U HRVATSKIM
TRADICIJSKIM MOLITVAMA**

LORENA MALEŠ

Split, 2022.

Odsjek za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Tradicijska kazivanja za djecu

MOTIV ANĐELA U HRVATSKIM TRADICIJSKIM MOLITVAMA

Studentica:

Lorena Maleš

Mentorica:

doc. dr. sc. Tea Tereza Vidović Schreiber

Split, srpanj 2022.

SADRŽAJ

UVOD	1
1. RELIGIOZNOST	2
1.1. PUČKA RELIGIOZNOST	2
1.2. RELIGIJSKI ODGOJ.....	3
1.3. DJEČJA RELIGIOZNOST	5
2. MOLITVA	7
3. ANĐELI.....	8
3.1. ANĐEOSKA ZADAĆA	9
3.2. ANĐELI U BIBLIJI.....	10
3.2.1. ANĐELI – MORALNA BIĆA	10
3.2.1.1. ANĐELI – DUHOVNA BIĆA	10
3.2.1.2. ANĐELI – MOĆNA BIĆA.....	11
3.2.2. ARKANĐELI.....	11
3.2.3. KERUBINI, SERAFI I BIĆA	11
3.3. PJESME ANĐELU ČUVARU	12
3.3.1. MOTIV ANĐELA	14
3.4. MOLITVA „ANĐELE ČUVARU“	14
3.5. ANALIZA MOLITVI	26
3.5.1. MOTIV ANĐELA	26
3.6. ANĐELI I DJECA	29
4. ZAKLJUČAK	32
LITERATURA.....	33
SAŽETAK.....	35
ABSTRACT.....	36

UVOD

„Jer anđelima svojim zapovijedi da te čuvaju na svim putima tvojim!“ (Ps 91, 11)

U ovome će se radu obraditi tema anđela u hrvatskim tradicijskim molitvama, počevši od pojma religioznosti i što doznajemo o pučkoj religioznosti. U prvom poglavlju opisuje se važnost religijskog odgoja djece te kako je i na temelju čega definirana dječja religioznost na primjeru dječjih odgovora. Drugo poglavlje opisuje pojam molitve, koja je predstavljena kao razgovor s Bogom te se njom čovjek povezuje s Bogom. No, Bog je čovjeku pružio moralna, duhovna i moćna bića koja povezuju naravno i nadnaravno. Anđeli čuvari i arkandeli Mihael, Gabriel i Rafael moralna su, duhovna i moćna bića koja se nastanjuju oko ljudi i vode ih na njihovu zemaljskom životu, što je predstavljeno u trećem poglavlju. Molitva pripada narodnoj ili pučkoj poeziji koja se prenosila i prenosi s koljena na koljeno. Predstavlja tradiciju, običaje i kulturu koja se prenosi s autora ka primalacu koji predstavlja budućeg kazivača. Budući da se molitva „Anđelu čuvaru“ smatra prvom dječjom molitvom, u trećem će se poglavlju predstaviti izvorne hrvatske tradicijske molitve „Anđelu čuvaru“ iz knjige „Najljepše molitve naših starih“ (2019), prof. dr. sc. Ljiljane Marks te analiza molitvi u kojima je vidljiv motiv anđela. Kako bi se spoznalo dječje poimanje anđela, provedena je aktivnost u DV „Rusulica“ – Cvit Mediterana s odgajateljicama vjerske skupine u sklopu katoličkog i vjerskog odgoja za djecu predškolske dobi. A u radu će biti predstavljeni dječji likovni i literarni radovi.

1. RELIGIOZNOST

„Anđeli Gospodnji, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga do vijeka!“ (Dn 3, 58)

Pojam religioznosti definiran je kao konačno rješenje na čovjekova pitanja o svrsi života kao i onome što slijedi nakon njegova svršetka, dok religioznost predstavlja življenje religije i svih njenih vrijednosti (Pivčević, 2005). Tufekčić (2013) navodi kako religija predstavlja bit svih čimbenika koji utječu na nečiju duhovnost te istodobno sadrži niz pravila koji utječu na društvo i pojedinca. Nadalje, na religiju se gleda kao intenzivnog tvorca i poticatelja religioznosti te kako je odgoj jedna od temeljnih značajki svih religija (Tufekčić, 2013).

1.1. PUČKA RELIGIOZNOST

„Hvalite ga, svi anđeli njegovi, hvalite ga, sve vojske njegove!“ (Ps 148, 2)

Osim čistog pojma religije i religioznosti Jukić (1983) ističe kako je pojam „pučka religija“ bliži narodu i njegovu slavljenju nje same koja predstavlja sve ono nadnaravno u čovjeku. Jukić (1983) tvrdi kako je učenje o vjeri i religiji u prijašnjim vremenima bilo omogućeno isključivo za „učene“ laike za razliku od običnoga puka te je njemu ostao osnovni oblik vjerovanja i „zato je pučka religija u stvari vjera naroda u njezinoj jednostavnosti, naivnosti, neukosti i iskrenosti; bez obrade i preradbe“ (1983: 137). Nadalje, Vidović (2017) ističe kako pojam pučka pobožnost predstavlja čovjekovu povezanost s Nadnaravnim. Vidović (2017) tumači kako je pučka pobožnost u službi čovjekovih potreba kako bi se stvorio odnos Boga i čovjeka.

Pučka religioznost predstavlja vjeru, povijest, tradiciju i življenje naroda koje se nastavlja i danas te su ga oblikovali političari, žene, dobrostojeći narod i onaj manje dobar socio-ekonomski status za razliku od prošlosti i „narodnog“ kršćanstva koji je sazdao seljak (Jukić, 1983). Dok Tufekčić (2013) tumači kako se pučka vjera temelji na osnovi naroda, njegove tradicije, načina življenja, njegovih „vjerovanja“ i iskustava kao i njegovih

tumačenja životnih pojmova poput smrti, rođenja, rata i rada te zaključuje da „život naroda je rodno tlo narodne vjere" (2013: 29). Stoga je pučka religija živa dok je naroda, ističe Jukić (1983).

1.2. RELIGIJSKI ODGOJ

„Upućuj dijete prema njegovu putu, pa kad i ostari, neće odstupiti od njega.“ (Izr 22, 6)

Odgoj podrazumijeva beskrajno dobro kojim se koriste ljudi današnjice, ali budući da pedagogija nije zadovoljna trenutnim stanjem odgoja i obrazovanja, naročito zato što želi pojedinca učiniti što boljim, ona pripada idealnom moralu ljudskih vrijednosti (Bezić, 1978), dok Škuflić – Horvat (1995 prema Vidović Schreiber, 2015) sazrijevanje djeteta tijekom njegova doživljavanja svijeta i življenja u njemu definira kao odgoj, a od velike važnosti u procesu odgoja ima umjetnost. Kako bi se odgoj i obrazovanje poboljšali, kršćanska vjera nosi značajnu ulogu, stoga je sveobuhvatno odgajanje isključivo ono u kojem djeluje odgojni čin vjere, ističe Bezić (1978). Nadalje, Bezić (1978) tvrdi kako vjera posjeduje itekakvo pedagoško usmjerenje.

Stoga, definiciju religioznog odgoja Bogović (2012 prema Fridl, 1984) predstavlja kao proces postavljenih temelja i učenja na temelju sljedećih vrijednosti: „prema Bogu kao čovjekovu Izvoru i njegovu cilju; prema duši i njezinoj besmrtnosti; prema nedosjetnim i trajnim vrednotama“ (Bogović, 2012 prema Fridl, 1984: 488) koje su utemeljili roditelji.

Bogović (2012) tumači kako djeci treba pružiti slobodu s granicama, na način da sami biraju kada i što moliti. Važno je iznijeti kako je za religiozni odgoj važno znanje i dobra samoprocjena kako roditelja tako i odgojitelja, jer se radom i učenjem utječe na odgoj i odgajanje (Bogović, 2012).

Odricanje, darivanje i strpljenje, blagodati su koje vrijede, no kao jednu od najvažnijih stavki odgoja ističe svjesnost. Svjesnost o tome da su roditelji oni koji djecu uče i da ono što su roditelji, pokušavaju biti i njihova djeca. Prve godine djetetova života kao i adolescencija ključne su za sve ono što dolazi pred dijete, a roditeljska je uloga pružiti djetetu primjer molitvenog života sve do trenutka djetetova duhovnog sazrijevanja (Bogović, 2012).

Bergoglio (2015) u svojoj knjizi „O odgoju“ predstavlja sliku religijskog odgoja i to jednom riječju; ljubav! Prema njemu odgajanje je jednako žrtvi; „Okuplja nas djelo ljubavi: odgajanje. Odgajanje je davanje života“ (Bergoglio, 2015: 16).

Nadalje, Pastuović (2012 prema Vidović Schreiber, 2021), navodi kako dijete sliku o dobru i zlu temelji na iskustvu i onome što je čulo i skladno tome postojeću sliku mijenja. Klarin (2006 prema Vidović Schreiber, 2021), ističe kako veliku ulogu u tome imaju odgojitelji koji su zaslužni i za poticanje razvoja dječjih socijalnih kompetencija i kreativnosti koja djeci omogućava slobodu izražavanja (Miljak, 1995 prema Vidović Schreiber, 2021). Vidović Schreiber (2021) tumači kako je idealno razdoblje za poticanje dječje mašte i kreativnosti predškolska dob. Kreativnost i mašta pristune su u većini dječjih aktivnosti (Vidović, 2021).

Zadaća odgoja jest „promicanje odgovornih sloboda“, odnosno da odgojitelji na temelju slobode koja im je dana „upravljaju“ svojim životima i nauče društvo istome, gledajući na slobodu kao nemjerljivu vrijednost. Nadalje, odgojne zadaće pred odgojitelja usporedno sa slobodom stavljaju i mnoštvo poteškoća i napasti koje ga tjeraju u strah i ne dopuštaju mu slobodno djelovanje, odgajanje (Bergoglio, 2015).

Bergoglio (2015) šalje ohrabrujuću poruku, poruku Isusa Krista: „Ne bojte se!“ Svaki put u trenucima teškoće sjetite se žena kojima je anđeo rekao isto, a govori i danas, pred svim teškoćama društva i suvremenim svijetom kojem malo što odgovara. Ali ostaje i dalje ono „Ne bojte se“, jer zadaća odgojitelja u današnjem svijetu i dalje je ostvariva i svrhovita (Bergoglio, 2015).

1.3. DJEČJA RELIGIOZNOST

„Čvrsto se drži pouke, ne puštaj je, čuvaj je, jer ona ti je život.“ (Izr 4, 13)

U radu „Kvalitativno narativno istraživanje dječje religioznosti u kontekstu pet dimenzija religioznosti“, autori Kovačević, Kardum i Malenica (2019) iznose kako je cilj njihova istraživanja shvaćanje dječje religioznosti koje su proveli na temelju pet dimenzija religioznosti.

Djeca uzeta za istraživanje Boga zamišljaju kao osobu iznad njih, a istodobno Ga smatrajući na njihovoj „razini“. Prema autorima, djeca razliku između nadnaravnog i naravnog ne vide, ali ih smatraju normalnim događajima, dok Božji pogled i prisutstvo povezuju s pojmovima savjest, tišina i mir.

Autori navode kako je pet dimenzija religioznosti kojima su se koristili u istraživanju činilo put koji ih je vodio tijekom intervjua¹ (vjerovanje, iskustvo, znanje, utjecaj religioznosti na svakodnevni život i praksa).

Unutar dimenzije religijskog vjerovanja djeca su autorima dala očekivane odgovore, da vjeruju u čuda i da im Bog pomaže. Djeca su na pitanje vjeruju li da postoji Bog odgovorili potvrdno, većinom Ga opisujući kao osobu ili biće koje je slično ljudima ali je svemogućće, pravedno, sve vidi i pametnije je od nas te su predstavili sebe i svoje

¹ Strukturirana su pitanja:

„A) Vjerovanje

1. Vjeruješ li da postoji Bog? (*Potpitanje: Kakav je Bog za tebe?*) Što očekuješ od Boga?

2. Vjeruje li tvoja obitelj u Boga?

B) Iskustvo

3. Jesi li ikada doživio/doživjela neko nadnaravno iskustvo koje nisi mogao/ mogla objasniti? Jesi li ikada osjetio/la da te Bog čuva, pazi? (Na koji način i kada?)

4. Ima li Bog veze s našom savješću, osjećajem krivnje?

5. Kada napraviš nešto što ne bi smio/smjela, bojiš li se Božje kazne?

C) Znanje

6. Razmišljaš li o vjeri, religiji, Bogu?

6. Sjećaš li se od koga si prvi put saznao/la o Bogu i vjeri?

D) Utjecaj religioznosti na svakodnevni život

7. Kada ti je teško, i kada se osjećaš prestrašeno pred nečim što nadolazi, zamoliš li Boga za pomoć i zašto?

8. Ima li vjera utjecaj na tvoj svakodnevni život; odnose s prijateljima, roditeljima, profesorima, u učenju i igri?

E) Praksa

9. Što za tebe znače blagdani?

10. Ukoliko se moliš Bogu, koliko često to radiš?

11. Ukoliko odlaziš na misu, koliko često to radiš i kako se osjećaš na misi? Zašto ideš na misu? Koliko često tvoji roditelji odlaze na misu?“ (Kovačević i sur., 2019: 890, 891)

obitelji kao religioznima. Na dimenziju religiozno iskustvo, autori ističu kako djeca „Nadnaravno iskustvo ne povezuju s iskustvom Božje prisutnosti ili Božjeg djelovanja, tj. ne razlikuju naravno od nadnaravnoga“ te su iznijeli kako vjeruju da im je u teškim trenucima pomogao upravo Bog.

Unutar dimenzije religijskog znanja i spoznaje autori iznose kako je vidljivo da djeca na temelju svojih odgovora još nisu zrela za potpuni doživljaj i pojam religioznosti i religijsko-egzistencijalnih pitanja. Djeca na pitanje o spoznaji Boga navode vrtić, obitelj, roditelje i bake kao one koji su ih „upoznali“ s Bogom, čitajući im molitve i učeći ih njima.

Unutar predzadnje dimenzije, utjecaja religioznosti na svakodnevni život djeca su na pitanje o Božjoj pomoći i vjeri odgovorili da je Bog bio uz njih kada dobiju dobru ocjenu ili kada su bolesni i da ih uči biti poštenim prema prijateljima i odraslima.

U posljednjoj dimenziji autori navode kako su djeca na pitanje o blagdanima, molitvi i odlascima na misu odgovorili da su se krstili i da se žele i krizmati te kako se mole svaku večer.

Iz dječjih odgovora autori su zaključili kako djeca na Boga gledaju kao nekoga iznad njih, ali po svemu sličnim njima. Nadalje, tvrde kako je Božja pomoć uvijek prisutna, ali nadnaravno i naravno pak ne razlikuju i taj pojam smatraju svakodnevnim, suvremenim. Kada su napravila nešto loše i krivo, na Boga gledaju kao sudca koji dijeli dobro i zlo, osjećaju Ga unutar sebe i pruža im mir i tišinu. Dječje gledanje na religioznost obilježeno je privatnošću koja se ne dijeli s vršnjacima, već ostaje u obitelji od koje sve i polazi. Obitelj i najbliža rodbina jesu svjedoci i naučitelji vjere, molitvom, svetim sakramentima i običajima (Kovačević i sur., 2019).

2. MOLITVA

„Onaj tko zna dobro moliti, zna dobro živjeti!“ Sv. Augustin

Molitva je glavni stup duhovnog napretka i razvoja te je usporediva s pojmom dvaju krila jer uza se veže i vjeru (Jukić, 2013), stoga, ako je jedno od ta dva krila slomljeno nema leta.

Molitva (Đuzel, 2013), kako je definiraju jest razgovor s Bogom, dok Bergoglio (2020) tvrdi da se u molitvi čovjek povezuje i upoznaje s Bogom govoreći Mu i slušajući Ga.

Đuzel (2013) ističe kako čovjek u molitvu ulazi jer želi ostvariti susret sa živim Bogom. Molitva nije nizanje želja i pojedinih zapisa zapisanih u molitvenicima, već pomirljivost i susret s Ocem (Jukić, 2013). Neprekidna molitva predstavlja učestalo razmišljanje o Bogu s pouzdanjem u Njega i Njegovo milosrđe, a molitva „nije uvijek riječ, ali je uvijek susret“ (Bergoglio, 2019).

Molitvu bi se najbolje moglo definirati kao dijalog između Boga i čovjeka u kojem čovjek otvara oči svog srca te kako odnos čovjeka i Boga u molitvi treba biti protkan krotkošću. Molitva može biti izgovorena, neizgovorena, molitva promišljanja, meditativna ili duhovna molitva, neovisno o vrsti molitve treba biti svjestan njezina značaja, jer ona je osnova kršćanske vjere (Bogović, 2012).

Pojam molitve vežemo za pojam usmenog prijenosa, što pripada usmenoj književnosti. Stoga molitve, bile one tradicijske ili narodne, pripadaju narodnoj ili pučkoj poeziji koja se prenosi s koljena na koljeno,² a kako bi imala smisao vjerovalo se kako molitva mora biti izrečena (Marks, 2019).

Usmenoknjiževna komunikacija sastoji se od riječi autora, djelo i primalaca. Način življenja, običaji i tradicija čine tradicijsku kulturu koja postoji na temelju već navedenog trojnog niza (autor – djelo – primalac). Informacije, bile one pisane ili govorene, predstavljaju djelo koje se prenosi s autora ka primalacu, a primalac književnog djela jest narod koji tome djelu daje značenje. Molitva koja se temelje na tradiciji i

² *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=63417> (Pristupljeno 9. 6. 2022. godine)

životnim običajima te predstavlja i dio sadržaja koji se prenosio Biblijom, temeljem katoličanstva u Hrvata svrstava se pod pojam usmenoknjiževne komunikacije (Botica, 2013), jer se prenosi s „koljena na koljeno“ što će biti vidljivo i u radu gdje su kazivači (autor) predstavili i kazivali svoje molitve (djelo) narodu (primalac) koji je budući potencijalni kazivač.

„Hrvatska tradicijska kultura u području vjerske usmene lirike sadrži brojne primjere stihovanih struktura u kojima je literarnost usko povezana s didaktičnošću“ (Jurđana, 2014: 99) u što se ubrajaju molitve i molitvene pjesme. U povijesti hrvatskoga naroda tvrdilo se kako je hrvatski narod onaj koji je stvarao svoje molitve, dok neki vjeruju kako su za kazivanje molitava zaslužni svećenici koji su te iste molitve prenosili narodu, a narod ih je vlastitim kazivanjem mijenjao i stvarao nove. Mnoge molitve sadržavaju motive ljudskog i božanskog što je blisko narodu (Jurđana i Borzić, 2013) u što se ubraja i motiv anđela, a molitve i molitvice smatraju se „hrvatskim blagom, hrvatskom kulturnom i književnom baštinom“ (Jurđana, 2014: 100). Vjera i Biblija za hrvatskih su narod i tradiciju vezane od pokrštavanja Hrvata te usmena književnost svjedoči tradiciju, povijest, kulturu i običaje Hrvata (Baran, 2015). Jurđana i Borzić (2013) iznose kako su molitve sjedinile hrvatska područja i stoga danas pronalazimo identične molitve po cijeloj Hrvatskoj i dalje.

3. ANĐELI

„Anđeli navješćuju čas suda

I vidjeh: drugi jedan anđeo leti posred neba s evanđeljem vječnim da ga proglasi svim pozemljarima, svakom narodu i plemenu i jeziku i puku.“ (Otk 14, 6)

Mističnost, duhovnost i kršćanski svijet kojem anđeli pripadaju, u ljudima su uvijek budili posebne osjećaje i predstavljala im misterij kao nevidljiva i neopipljiva duhovna bića. Sve su vjere svijeta upoznate s pojmom duhovnih bića koji se nastanjuju oko ljudi i vode ih na njihovu zemaljskom životu, s dobrim i lošim namjerama. Anđeli, anđeli čuvari te arkandeli Mihael, Gabriel i Rafael u kršćanskoj su se tradiciji i narodnoj pobožnosti oduvijek veličali pjesmom i molitvama. Anđeli čine poseban, nevidljivi svijet u kojem su

postojani i djelotvorni u obavljanju Božjih namjera u Njegovo ime, a njihovo stvaranje predstavljeno je u Nicijsko-carigradskom vjerovanju:

„Vjerujem u jednoga Boga,
Oca svemogućega,
Stvoritelja neba i zemlje,
svega vidljivoga i nevidljivoga.“ (Wojtyła, 2015: 9).

Na općoj audijenciji, 9. srpnja 1986. godine Wojtyła je naveo kako je Bog koji je po svemu savršen pored sebe postavio anđele, duhovna bića, koja su mu po svemu bliža od ljudi i tako čine Njegovo ozračje. Božanske „čete“, „nebo“, „prijestolje“ i „Božji dvor“ dovoljan su dokaz o postojanju anđela i njihovoj važnosti.

3.1. ANĐEOSKA ZADAĆA

Anđeoska zadaća koju im je Bog namijenio sadržana je u riječi anđeo (*angelus*) što znači „glasnik“, a na hebrejskom „malak“ predstavlja „izaslanika“ ili „poslanika“. Kao duhovnim bićima, uloga im je posredništvo i predanje u vezi između Boga i čovjeka, a sve ljudske molitve upućene Bogu, povjerene su anđelima koji skrbe za ljude. Anđeoske zadaće vidljive su i u Novom zavjetu, počevši od utjelovljenja Isusa Krista, rođenja Ivana Krstitelja, obraćanja Mariji i Josipu, objave pastirima u noći Isusova rođenja te upozorenja Svetoj obitelji na Heroda. Tijekom Isusova četrdesetodnevnog posta i u Getsemanskom vrtu anđeli su i dalje bili prisutni i vršili svoju zadaću (Wojtyła, 2015).

„Ne plašite se! Isusa tražite, Nazarećanina, Raspetoga? Uskrsnu! Nije ovdje! Nego idite, recite njegovim učenicima“ (Mk 16, 6-7), riječi su anđela upućene ženama pred Isusovim grobom, a susret s anđelima doživjela je i Marija Magdalena prije Isusova ukazanja, dok su se apostolima anđeli objavili rekavši im kako će Isus koji je uzašao na nebesa isto tako i doći, stoga su anđeli povezani i s Kristovim ponovnim dolaskom na zemlju (Wojtyła, 2015).

3.2. ANĐELI U BIBLIJI

„Pazite da ne prezrete ni jednoga od ovih najmanjih jer, kažem vam, anđeli njihovi na nebu uvijek gledaju lice Oca mojega, koji je na nebesima.“ (Mt 8, 10)

Biblija anđele predstavlja kao prenosiocce Božje poruke, vršitelje Njegove volje i slavitelje Boga. Kao svi proroci i svetc i anđeli su prikazani kao posrednici u odnosu Boga i čovjeka koji se isto tako pojavljuju u ljudskim snovima. Crkva štuje anđele dva puta u godini, 2. listopada slavi se blagdan svetih anđela čuvara, a 29. rujna blagdan trojice arkandela, vjerujući kako štite i čuvaju svakog čovjeka. Kako anđeli čuvaju djecu i odrasle za vrijeme ovozemaljskog života, tako se vjeruje da anđeli odvođe duše pokojnika u raj i bdiu nad njegovim grobom.³

3.2.1. ANĐELI – MORALNA BIĆA

Prema Leksikonu za evanđeosko kršćanstvo (2007) anđeli se dijele na moralna, duhovna i moćna bića. Kao moralna bića sposobna su intelektualno procjenjivati, a mogu biti sveti i nesveti. Nesvetim se anđelima smatraju pali anđeli, oni koji su u službi đavla.

3.2.1.1. ANĐELI – DUHOVNA BIĆA

Anđeli kao duhovi ili duhovna bića ne posjeduju fizičko, opipljivo tijelo te su nevidljivi, ako Bog ne pruži mogućnost ljudima da ih vide i prepoznaju. Mogu se pojaviti u fizičkom i ljudskom obliku, dok su za vrijeme skrbljenja i čuvanja ljudi nevidljivi kao i za vrijeme euharistije i slavljenja. Kao duhovna bića, nisu određena spolom i ne sklapaju sakrament braka (Jambrek, 2007).

³ <https://www.glas-koncila.hr/znacenje-i-vaznost-andela-u-odnosu-na-covjeka/> (Pristupljeno 20. travnja 2022.)

3.2.1.2. ANĐELI – MOĆNA BIĆA

Kao moćna bića, prema Ps 103, 20, anđeli su „jaki u sili“ i stoga posjeduju veliku moć da mogu razoriti cijeli grad (Jambrek, 2007).

3.2.2. ARKANĐELI

Uz ovu podjelu Biblija spominje i arkandjele. „Arche“ u prijevodu znači prvi ili vladar, a može biti i princ anđela, dok se u Bibliji pojavljuje samo dva puta, u 1 Sol 4, 16 i Jd 9. Uz anđele i arkandjele, Biblija navodi i kerubine, serafe i bića, a smatraju se duhovnim bićima koji poslužuju Boga i časte Ga (Jambrek, 2007).

3.2.3. KERUBINI, SERAFI I BIĆA

Zadaća kerubina kao duhovnih bića jest čuvati Boga i Božji tron, a jedan od njihovih zadataka bio je i čuvanje puta koji je vodio prema stablu života. Kerubini su uvelike u Božjoj prisutnosti, Njegovi su zaštitnici i ono najvažnije je da je iznad njih postavljeno kraljevstvo nebesko (Jambrek, 2007).

U Izaiji 6, 2-7 serafi se javljaju samo jednom, a zadaća im je propovijedati Božju svetost. Kerubini se nalaze ispod Božjeg trona, a serafi iznad te su postavljeni za vjerovjesnike Božjeg praštanja (Jambrek, 2007).

Bića naime u Bibliji spominje samo Ezekiel i Otkrivenje. Ezekiel u 1, 5-14 bića predstavlja sljedećim riječima:

⁵ Usred toga nešto kao četiri bića, obličjem slična čovjeku; ⁶ svako od njih s četiri obraza, u svakoga četiri krila. ⁷ Noge im ravne, a stopala kao u teleta; sijeвахu poput glatke mjedi. ⁸ Ispod krila imahu na sve četiri strane ruke čovječje. I svako od njih četvero imaše svoj obraz i svoja krila. ⁹ Krila im se spajahu jedno s drugim. Idući, ne okretahu se: svako se naprijed kretaše. ¹⁰ I u sva četiri bijaše lice čovječje; u sva četiri zdesna lice lavlje; u sva četiri slijeva lice volujsko; i lice orlovsko u sva četiri. ¹¹ Krila im bijahu gore raskriljena. Svako imaše dva krila što se spajahu i dva krila kojim tijelo pokrivaхu. ¹² I svako iđашe samo naprijed. A iđahu onamo kamo ih je duh gonio. I ne okretahu se idući. ¹³ A posred tih bića vidjelo se kao neko užareno ugljevlje, kao goruće zublje koje se među njima kretahu; iz ognja sijevaše i munje bljeskahu. ¹⁴ Bića trčahu i opet se vraćahu poput munje“ (Kaštelan, Duda, 2019: 1017).

Dok Otkrivenje 4, 6-8 sadrži sljedeće:

⁶ a pred prijestoljem kao neko stakleno more, nalik na prozirac. U sredini prijestolja, oko prijestolja, četiri bića, sprijeda i straga puna očiju: ⁷ prvo biće slično lavu, drugo biće slično juncu, treće biće s licem kao čovječjim, četvrto biće slično letećem orlu. ⁸ Ta su četiri bića – u svakoga po šest krila – sve naokolo i iznutra puna očiju. Bez predaha dan i noć govore:

Svet! Svet! Svet
Gospodin, Bog, Svevladar,
Onaj koji bijaše i koji jest i koji dolazi!“ (Kaštelan, Duda, 2019: 1405).

3.3. PJESME ANĐELU ČUVARU

Osim molitve „Anđelu čuvaru“, neizostavan su dio i pjesme. Prikazana su dva primjera pjesama, „Anđelu čuvaru“ i „Molitva anđelu čuvaru“. Hani Čargo, odgojiteljica u vjeri katoličke vjerske skupine DV „Rusulica“, kompozitor je pjesme „Anđelu čuvaru“ koju svakodnevno pjeva sa svojom vrtičkom skupinom. „Molitva anđelu čuvaru“ pjesma je iz zbornika fra Bernardina Sokola (2018) u radu profesorice Tee Tereze Vidović Schreiber, „Stilske značajke pjesama biranih za Glazbene monologe fra Bernardina Sokola“.

ANĐELU ČUVARU

„Navečer kad legnem
u svoj krevet mali,
ujutro kad sunce
svoje svijetlo pali.

Molitvicu tiho, tiho šapnem ja
tiho na uho svoga anđela;

Čuvaj me dok se
igram i skačem
kad se slatko smijem
i kad tužno plačem.

Pazi na mene
dok mirno spavam
da s tobom
najljepše snove sanjam!“

Hani Čargo⁴

MOLITVA ANĐELU ČUVARU

Anđeliću dragi, mili
meni ti se jako spava,
već me grli slatki sanak,
i meni je teška glava.
Zaklopit ću svoje oči,
ja se silno bojim tame,
a ti sjedni pokraj mene
i pogledaj kadgod na me.

I moli se za me Bogu
reci da sam dobar bio,
i da nisam danas mamu
niti jednom srdit htio.
Preporuči mamu, tatu,
što za mene brižno rade,
nek i njima dobri Bogo
svaku lijepu sreću dade.⁵

⁴ Hani Čargo, odgojiteljica u vjeri katoličke vjerske skupine DV „Rusulica“, kompozitor pjesme „Anđelu čuvaru“.

⁵Vidović Schreiber, T. T. (2018). Stilske značajke pjesama biranih za Glazbene monologe fra Bernardina Sokola. U: Škunca, B., Balić, V. (ur.) Zbornik slavlja i radova sa znanstvenog skupa o 130. obljetnici

3.3.1. MOTIV ANĐELA

„Anđelu čuvaru“ pjesma je Hani Čargo, odgajateljice u vjeri iz DV „Rusulica“. Djeca ovu pjesmu pjevaju pred polazak na igru i spavanje. Pjesma predstavlja molitvu koju djeca, kada su u potrebi šapnu na uho svoga anđela i tako mu šalju molbe za njegovu zaštitu dok se nesmetano igraju „čuvaj me dok se igram i skačem“, zatim u lijepim i teškim životnim trenucima „kad se slatko smijem i kad tužno plačem“ te kad njihovo tijelo sniva „pazi na mene dok mirno spavam da s tobom najljepše snove sanjam!“ Motiv anđela vidljiv je i u pjesmi iz zbornika fra Bernardina Sokola (2018) u radu profesorice Tee Tereze Vidović Schreiber. Pjesma predstavlja dječje gledište anđela te sadrži epitete koji su pridodani motivu anđela kao dragoga i miloga, onoga koji se moli Bogu za nas i prinosi Mu naše molitve i zahvale.

3.4. MOLITVA „ANĐELE ČUVARU“

Jakšić (1991) molitvu „Anđelu čuvaru“ smatra prvom dječjom molitvom, a u radu su prikazane molitve „Anđelu čuvaru“ kao primjeri dječjih molitvica iz knjige „Najljepše molitve naših starih“ koju je prikazala prof. dr. sc. Ljiljana Marks (2019). Prikazane su hrvatske narodne molitve pojedinih kazivača.

„A opet, kad uvodi Prvorodjenca u svijet, govori: Nek pred njim nice padnu svi anđeli Božji.“ (Heb 1, 6)

ANĐELE ČUVARU, MOJ ČUVARU BLAGI

Anđele čuvaru, moj čuvaru blagi,

budi tebi hvala

što me čuvaš malu.

Čuvaj me dok živim
da ništa ne skrivim.
Prema Božjem obećanju
čuvaj mene noću, danju.
Osobito pak me brani
da mi dušu grijeh ne rani.
A kad s ovog svijeta pođem,
sretno da u nebo dođem
da se ondje s tobom mogu
vijekom klanjat dragom Bogu.⁶

ANĐELU MOJ BLAGI

Anđelu moj blagi,
čuvaru moj dragi,
tebi budi hvala
što me čuvaš mala.
Čuvaj me dok živim
da ti ništ' ne skrivim.

Marija Mišanec, r. Živić (Sredanci)⁷

ANĐELE MOJ DRAGI

Anđele moj dragi,
moj čuvaru blagi,
budi tebi hvala

⁶ Nepoznati kazivač

⁷ Kazivala Marija Mišanec, r. Živić. Molila se jednom dnevno tijekom obiteljske jutarnje i/ili večernje molitve. Poslao iz Garčina unuk Dario Mišanec (v. bilj. 103). Ne govori molitvu jer je ne zna napamet, ali baka je redovno moli.

što me čuvaš mala.
Čuvaj me dok živim
da ništa ti ne skrivim.
Sveti moj Josipe,
moli za nas male
da nam se ne dogodi koje zlo.
Amen.

Maša Veraja (Metković)⁸

ANĐELE BOŽJI, ČUVARU MOJ

Anđele Božji, čuvaru moj,
noćas (danas) i uvijek uza me stoj.
Ruku mi pruži,
vodi me ti,
ti me od zla očuvaj svih!

Marija Malarić (Krapina)⁹

MOJA PRVA MOLITVA ANĐELU ČUVARU

Anđele Božji, čuvaru moj,
primi me u zaklon svoj!
Čuvaj me i hrani,
od zla brani.
Amen.

⁸ Kazivala Maša Veraja, r. 1903. u Metkoviću, koja ju je naučila od svoje majke Ive Veraje. Zapisala unuka Aleksandra Lukić-Skelić, r. 1969. u Metkoviću. Najčešće je svaku večer prije spavanja mole djeca. „Učile smo je sestra i ja s bakom i majkom naglas, a onda same u tišini.“

⁹ Kazivala Marija Malarić, r. 1911. u Krapini. Zapisao i poslao unuk Krešimir Malarić, r. 1969. u Zagrebu. Molila se navečer prije spavanja i ujutro nakon buđenja. Zapisivač se moli svaki dan ujutro i navečer svom anđelu čuvaru za pomoć, a sjeti se često svoje bake.

*Tereza Palaš*¹⁰

ANĐELIĆU MILI, DRAGI

Anđeliću mili, dragi,
meni ti se silno spava.

Sanak me je oborio
i već mi je teška glava.

Zatvorit ću svoje oči,
ja se bojim silne tame,
pa ti stani pokraj mene
i pogledaj kagor na me.

*Liža Milin (Sali, Dugi otok)*¹¹

ANĐELU ČUVARU

Anđele sveti, čuvaru moj,
noćas i uvijek uza me stoj.

*Nepoznati kazivač (BIH)*¹²

MOLITVA ANĐELIMA

Četrnaest anđela:

dva kod glave,

dva kod noga,

dva slijeva,

dva zdesna,

¹⁰ Kazivala Tereza Palaš, r. 1918. Poslala unuka Marijana Kranjec iz Sigeteca kraj Peteranca u Međimurju.

¹¹ Kazivala Liža Milin. Zapisala Eli Fižulić (v. bilj. 243). Molila se naglas svaku večer prije spavanja.

¹² Poslala Ana Tolj, r. 1994. U Osijeku. Kazivala njezina baka Cecilija, r. 1948. U Bosni i Hercegovini.

dva me čuvaju,
dva me pokrivaju,
dva me vode u kraljevstvo nebesko.

Delfa Mršić (Čitluk, BIH)¹³

ANĐEL MOJ

Anđel moj,
ja te zovem u pomoć
da me čuvaš dan i noć,
da mi tilo upočine,
duša od straha ne pogine.
Ja san legla u postaju moju
kako u grob moj.
Ku živa d' ustanen,
Bogu hvalu dajem.
Ku mrtva d' ustanen,
Bogu dušu dajem.
Amen.

Nina Sdroč, r. Močibob (Karojba)¹⁴

ANĐELE MOJ

Anđele moj,
ja te zoven na pomoć

¹³ Kazivala Delfa Mršić, r. 1942. Poslala iz Čitluka unuka Kristina Mršić, r. 1992. Svi su je molili, najčešće navečer za odlaska na spavanje.

¹⁴ Kazivala Nina Sdroč, r. Močibob, a zapisala i poslala Ana Krnjus, r. Šepić (v. bilj. 40). Molili su svij zajedno u krevetu s majkom jer su djeca spavala u istoj sobi. Ana je moli i danas.

da me čuvaš po svu noć
i u dnevnu povazdan
da mi tilo počine,
da mi duša ne gine,
da mi kažeš pravi put
oklen voda izvire,
iza luba kamena
dino sidi Divica,
na glavi joj krunica.
bile ruke umivala,
grišne duše oslobođivala.
„O , vi grišne dušice,
vatajte se ramena
onog tila ranjena.
Ana rodi Mariju,
a Marija Isusa.
Isus budi sa nami
i sa svin dobrin kršćanin.
Isus minu i priminu
kroz tu vojsku su žudinsku,
nit ga čuvaše nit vidiše.
Tako ćemo i mi minit,
nit nas čuti nit viditi
jer će s nama Isus biti.“

Mare Mihanović, r. Jurišić (Tugare)¹⁵

¹⁵ Kazivala Mare Mihanović, r. Jurišić. Zapisala Snježana Mihanović (v. bilj. 164).

O, NEBESKI BOŽJI ANĐELE

O, nebeski Božji anđele,

koji čuvaš vele mene.

„Ja san ozgar poslan tebi da u zloću upa ne bi.“

Ti prosvitli dušu moju

da ispunin volju tvoju,

da se od tebe ne otkučin

i od Boga ne odlučin.

Čuvaj, vladaj, upravljaj,

iza sebe nas ne ostavljaj.

Tada ćemo sritni biti

i u rajju pribivati,

s Gospon Majkon uživati.

Bog po sve vike vikon.

Amen.

Ruža Jukić (Posušje, BIH)¹⁶

ANĐELE SVETI, ČUVARU MOJ

U ime Oca i Sina i Duha Svetoga.

anđele sveti, čuvaru moj,

dan i noć uza me stoj.

Ruku mi pruži,

vodi me ti.

Ti me sačuvaj

¹⁶ Kazivala Ruža Jukić, (1923. – 2011.) iz Posušja, BIH. Po sjećanju zapisala i poslala unuka Ružica Jukić, r. 1994. Ta i sljedeća molitva bake Ruže molile su se svaku večer u obitelji do bakine smrti, naglas s bakom. Molitva se i sada moli u obitelji kao dio molitve koju nazivaju *Gospin pozdrav*.

od zala svih.

Amen.

Agata Sović (Zavidovići, BIH)¹⁷

ANĐELU BLAGI

Anđelu blagi,

čuvaru moj dragi,

čuvaj me da živim,

da ništa ne skrivim.

Krilima svojim pokrij me ti

i od zala sačuvaj svih.“

Sofija Marina, r. Menjak (Bugojno, BIH)¹⁸

ANĐELU GABRIJELU

Oj, anđele Gabrijele,

oj, otiđi di t' velju.

Nit je blizu nit daleko,

u Indiju zemlju ravnu.

Onde ima jedna Diva,

ona mi je vazda mila.

Pozdravi je s desne strane,

pozdravlja je raj nebeski.

Tud anđeli prolijećaše,

¹⁷ Kazivala Agata Sović, r. 2938. u Zavidovićima, BIH. Poslao Igor Sović, r. 1990. U Živinicama, BIH. Molitvu čuo od bake Agate, a ona od svoje majke u Studencima kraj Imotskoga. Molitva pripada obiteljskom nasljeđu. Molitva se moli navečer prije spavanja, rano ujutro prije početka radno dana ili u bilo kojoj drugoj prigodi u kojoj želimo zamoliti našeg dragog anđela čuvara za pomoć.

¹⁸ Kazivala Sofija Marina, r. Menjak, zvana baba Sofe, r. 1918. u Bugojnu, BIH. Poslala Martina Marina Žunić, r. 1976. u Splitu.

bijeli cvatak pronesoše,
u Indiju dolazaše,
slavnoj Divi govoraše:
„Oj, ti Divo, Sina rodit,
lijepo će mu ime biti.
Isus će mu ime biti,
Ivan će ga krstiti,
a Šimun mu kum biti.“
Diva se je začudila.
„Nisam u grijeh upadala,
ni u grijehu nikad bila,
odakle ću Sina rodit?“
A Bog joj je obetao
da je neće ostaviti.
Anica Luburić, r. Knezović (Radišići, BIH)¹⁹

ANDELE GABRIJELE

Anđele Gabrijele,
siđi dole niz minđele
di no kuća Davidova.
Naći ćemo Divu di divuje,
divujući knjigu štije
da će Sina poroditi.
ime će mu Isus biti.
On će svijetom kraljevati

¹⁹ Kazivala Anica Luburić, r. Knezović 1927. u Radišićima kraj Ljubuškoga, BIH. Zapisala rukom i poslala poštom iz Vinjana Gornjih kraj Imotskog, gdje sada živi, kći Zora Petric, r. 1961. u Radišićima.

u sve vijeke vjekova. Amen.

Ivan Vekić (Poljica Kozička, kraj Vrgorca)²⁰

MOLITVA OTKLINJANJA

Gospa povr' kuće

anđeli oko kuće

odstupi vraže od moje kuće.

Tea Terezea Vidović Schreiber (od bake iz Vrgorca)

ANĐEO GOSPODNJI

Anđeo Gospodnji navijestio Mariji,

i ona je začela po Duhu Svetom.

Zdravo Marijo...

Evo službenice Gospodnje.

Neka mi bude po riječi tvojoj.

Zdravo Marijo...

I riječ je tijelom postala.

I prebivala među nama.

Zdravo Marijo...

Moli za nas sveta Bogorodice!

Da dostojni postanemo obećanja Kristovih.

Pomolimo se.

Milost svoju, molimo Te, Gospodine, ulij u duše naše,

²⁰ Kazivao Ivan Vekić, r. 1945. U Kozičkim Poljicima kraj Vrgorca. Čuo od očeve majke Ive Vekić, r. 1880.

da mi, koji smo po anđelovu navještenju
spoznali utjelovljenje Krista, Sina Tvoga,
po mucu Njegovoj i križu k slavi uskrsnuća privedeni budemo.
Po istom Kristu Gospodinu našem.
Amen.

Slava Ocu...

Slava Ocu...

Slava Ocu...²¹

PRASTARA MOLITVA ANĐELU ČUVARU

Moj sveti anđele čuvaru,
pođi umjesto mene u crkvu,
klekni na mome mjestu
i prisustvuj ondje Svetoj Misi.
Pri prikazanju prikaži me
Bogu na službu svega.
Što imam i što jesam
polažem kao žrtveni dar.
Kod svete Pretvorbe
moli serafinskim žarom
našeg spasitelja Isusa Krista
koji je uistinu prisutan.
Moli za one koji me ljube.
Moli za one koji me žaloste.

²¹ Molitva „Anđeo Gospodnji“ moli se tri puta dnevno: ujutro u 7 h, 12 h i predvečer u 19 h i popraćena je crkvenim zvonima, a papa ju („Angelus“) moli svake nedjelje u 12 h .

I misli na moje pokojnike.
Isusova krv sve pere i čisti.
Uživajući najveće dobro,
donesi mi Isusovo Tijelo i Krv.
U duhu me sjedini s njime.
Daj da moje srce bude u hramu.
Moli da spas svim ljudima
bude posljedica Žrtve.
A kad Sveta Misa završi,
donesi mi blagoslov kući.
Amen.²²

²² <https://www.medjugorje-info.com/en/molitve/ovom-molitvom-poslati-cete-svog-andela-cuvara-umjesto-vas-na-svetu-misu>

3.5. ANALIZA MOLITVI

Na temelju zapisanih molitvi prikazan je motiv anđela kao „Anđela čuvara“. Fizički prikaz anđela kazivači nisu predstavljali, ali se svome anđelu obraćaju sljedećim epitetima: blagi, dragi i mili, sveti, nebeski, Božji, čuvaru te zamjenicom: moj, koji se u navedenim molitvama: „Anđeliću mili, dragi“, „Anđele moj dragi, moj čuvaru blagi“, „Anđelu moj blagi, čuvaru moj dragi“, „Anđele čuvaru, moj čuvaru blagi“, „Anđele sveti, čuvaru moj“, „Anđelu blagi“, „O, nebeski Božji anđele“, „Anđele moj“ i „Anđel moj“.

3.5.1. MOTIV ANĐELA

Pojam motiva definira se kao najmanja tematska jedinica zasebnog određenja unutar teme te predstavlja situaciju prikazanu u književnom djelu (Solar, 2005). Biblijski, povijesni, mitološki i dr. motivi prisutni su u raznim umjetnostima, stoga su i u molitvi „Anđelu čuvaru“ vidljivi biblijski i statični motivi²³ poput: anđele, raju, ruku, svijeta, mala, noću, danju, grijeh, dušu, volju, nebo, put, tila, krunica, Bogu, zlo, zaklon, sanak, tame, oči, glava. Budući da su navedene molitve religiozne tematike, predstavljaju odnos vjernika i Boga. Anđeo je predstavljen kao onaj koji ih čuva, brani i štiti od svakoga zla, uz njih stoji, vjerno im služi i pomaže u svakoj nevolji, preko anđela ljudske prošnje i zahvale pristizu Bogu.

Vjernik upućuje svoje zahvale i prošnje Bogu, koji šalje svoje anđele čuvare u službu Njegove riječi. Molitvama je predstavljena istodobna ljudska zahvala i molba prema anđelu čuvaru, tražeći od njega pomoć: „budi tebi hvala“, „tebi budi hvala“, „čuvaj me dok živim“, „čuvaj mene noću, danju“, „ruku mi pruži, vodi me ti“, „pa ti stani pokraj mene i pogledaj kagor na me“, „čuvaj me i hrani, od zla brani“.

Na temelju kazivanih molitvi možemo zaključiti zašto se djecu povezuje i uspoređuje s anđelima. Stihovi poput: „moli za nas male“, „što me čuvaš mala“, dok „čuvaj me dok živim, da ništa ne skrivim“, povezuju djetinjstvo i starost vjernika te njegovu želju za svetošću i životom bez grijeha. Prikaz anđela čuvara kao „pravog“ čuvara

²³ Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=42114#top> (Pristupljeno 9. 6. 2022.)

vidljiv je u stihovima „ja se bojim silne tame, pa ti stani pokraj mene i pogledaj kagor na me“, „ruku mi pruži, vodi me ti, ti me od zla očuvaj svih!“, što predstavlja anđeosku zadaću i ulogu u životu vjernika. Osim prikaza anđela i molitve upućene njemu u molitvi „Anđele moj dragi“ Maše Veraje (Metković) vidljiva je prošnja sv. Josipu „Sveti moj Josipe, moli za nas male da nam se ne dogodi koje zlo.“ Stihovi molitvi su vezani te se i rimuju; „blagi-dragi“, „hvala-mala“, „živim-skrivim“, „moj-stoj“ i dr. Svečani ritam u molitvama ostavlja mističan ugođaj molitelju i čitatelju, stoga možemo zaključiti kako je glavna misao pouzdanje u anđele i želja za njihovom pomoću.

Molitve predstavljaju odnos čovjeka prema Bogu tako što mole svog anđela čuvara da sve njihove prošnje i zahvale prenese Njemu. „Molitva anđelima“ prikazuje nevidljivu prisutnost anđela oko čovjekova tijela, tj. fizičku zaštitu „četrnaest anđela: dva kod glave, dva kod noga, dva me pokrivaju...“. „Anđel moj“ i „Anđele moj“ dvije su molitve koje predstavljaju ljudsko prisvajanje anđela na temelju posvojne zamjenice moj što čini jedinstvenost svakog anđela, gledajući na njega kao samo mojega. Djetetu pruža sigurnost i uvjerenje kako ga njegov anđeo čuva najbolje i najsigurnije. Na temelju motiva i dodanih epiteta u molitvi je i dalje vidljiva molba za zaštitu od grijeha i zla „ja te zovem na pomoć, da mi duša ne gine, da mi kažeš pravi put dino sidi Divica, na glavi joj krunica.“ Nailazimo i na lik Majke Božje koja oslobađa grešne duše „O, vi grišne dušice vatajte se ramena onog tila ranjena“ i šalje ih svome Sinu.

Metaforički prikaz sna i smrti vidljiv je stihovima molitve „Anđel moj“

„Ja san legla u posteju moju

kako u grob moj.

Ku živa d' ustanen,

Bogu hvalu dajen.

Ku mrtva d' ustanen,

Bogu dušu dajen.“

gdje uočavamo čovjekovu vjeru i pouzdanje u Božju volju.

„O, nebeski Božji anđele“ molitva je u kojoj je vidljivo anđeosko obraćanje čovjeku „Ja sam ozgar poslan tebi da u zloću upa ne bi.“ Riječima *čuvaj, vladaj, upravljaj* uočava se anđeoska snaga i moć utjecaja na ljudsko spasenje, a motiv krila simbolizira anđeosku zaštitu i sigurnost „krilima svojim pokrij me ti i od zala sačuvaj svih.“

„Molitvu otklinjanja“ kazivala mi je profesorica i mentorica Tea Tereza Vidović Schreiber koju je naučila od svoje bake iz Vrgorca te na temelju molitve od tri retka uočavamo Nebesku zaštitu koja bdije nad kućom i čuva njezine ukućane protiveći se nečistome.

Bez obzira na mjesto stanovanja kazivača, u molitvama su vidljive podudarnosti, ali su isto tako zapisani i poneki dijalektizmi, poput: „i pogledaj kagor na me“ (Dugi otok). U molitvi „Anđeliću mili, dragi“ Liže Milin (Dugi otok) vidljive su dvije značajne stilske figure, personifikacija i hiperbola. U stihu „sanak me je oborio“ pojavi sna dodaju se ljudske osobine što predstavlja personifikaciju, a kako bi se naglasilo tjelesno stanje umora, uočavamo hiperbolu u stihu „i već mi je teška glava“.

Nasljednici izvornih kazivača i izvorni kazivači koji su kazivali molitve naglasili su kako ih mole i danas, a naučili su ih od svojih predaka, majki ili baka. Molitva anđelu čuvaru kod većine kazivača molila se i moli naglas svaku večer prije spavanja ili ujutro nakon buđenja, a neki pak samo jednom dnevno, ujutro ili navečer, da ih anđeo čuva tijekom dana i noći. U knjizi su zapisane molitve s područja cijele Hrvatske kao i iz susjedne Bosne i Hercegovine, a svaka molitva „Anđelu čuvaru“ temelji se na sličnim željama i zahvalama, što potvrđuje anđeosku ulogu.

Na temelju svih molitvi vidljivo je raznoliko anđeosko djelovanje što je potkrijepljeno biblijskim zapisima, od navještenja Kristova prvog dolaska, rođenja pa sve do Njegova ponovnog dolaska.

3.6. ANĐELI I DJECA

Kako bi se uvidjelo dječje poimanje anđela, provedena je aktivnost u DV „Rusulica“ – Cvit Mediterana s odgojiteljicama vjerske skupine u sklopu katoličkog i vjerskog odgoja za djecu predškolske dobi, Hani i Danijelom. Proveden je razgovor o anđelima čuvarima, s kojima su djeca već upoznata. Razgovorom i likovnim poticajima dobivena je dječja „slika“ anđela. Likovnim poticajima nastali su anđeli u različitim bojama, s različitim krunama i krilima, a isto tako i zanimljivih imena. Djeca (3-6 godina) su svojim anđelima davala koliko slična, toliko i različita imena te kazali kako ih njihov anđeo čuva.

T: Moj anđeo se zove „Simba“.

KAKO ME ČUVA: „Čuva me dobro, čuva me sto posto, štiti me.“

I: Moj anđeo se zove „Ivan“.

KAKO ME ČUVA: „Čuva me predobro, čuvao me kad sam bio na Križnom putu s roditeljima i vrtićem, čuvao me na onim visokim skalama di se sidi.“

M: Moj anđeo se zove „Gabrijel“.

KAKO ME ČUVA: „Moj anđeo me čuva kad sam se u parkiću penjao na konop, moj anđeo me dobro čuva.“

M: Moj anđeo se zove „Gabrijela“.

KAKO ME ČUVA: „Čuva me na treningu kad radim kolut nazad.“

L: Moj anđeo se zove „Čuvar“.

KAKO ME ČUVA: „Čuvao me kad sam nekidan udario glavom o stolicu da nisam razbio glavu.“

L: Moj anđeo se zove „Srce“.

KAKO ME ČUVA: „Moj anđeo me čuva najbolje kad se igram, kad spavam i po danu. Super me čuva moj anđeo.“

F: Moj anđeo se zove „Anđeo čuvar mog srca“.

KAKO ME ČUVA: „Moj anđeo me čuva da ne padnem, čuva me lijepo i dobro, čuva moje srce, čuva Josipa i Luciju (braco i seka).“

K: Moj anđeo se zove „Judita“.

KAKO ME ČUVA: Anđeo me čuvao kad sam pala i dobila ranu na nozi i pa brzo me prestalo bolit, čuva me kad idem spavati i uvijek me čuva.“

D: Moj anđeo se zove „Moj brat Lovre.“

KAKO ME ČUVA: „Moj anđeo me čuva kad budem sam u kući, čuva me dobro.“

R: Moj anđeo se zove „Srce“.

KAKO ME ČUVA: Moj anđeo me čuvao kada sam trčala u parku i udarila se u čelo, a anđeo me čuvao da ne razbijem glavu.“

P: Moj anđeo se zove „Anita“.

KAKO ME ČUVA: „Moj anđeo me čuvao kad sam pala sa romobila, čuvao me da mi se nisu razbili zubi i čuvao me da ne razbijem cijelu glavu. Moj anđeo me čuva mudro.“

4.godine

6.godina

3.godine

5.godina

6.godina

6.godina

6.godina

6.godina

6.godina

4. ZAKLJUČAK

Prenošenje vjere, povijesti, tradicije i običaja naroda definicija je pučke pobožnosti koja je jednaka pojmu molitve koja se definira kao prijenos tradicije, običaja i kulture s koljena na koljeno temeljem trojnog niza (autor – djelo - primalac). Kako bi religija i molitve ostale u narodu, neizostavan je religijski odgoj kojim će se ostvariti dječja religioznost te spoznaja o molitvi kao odnosu s Bogom. Jedna od prvih dječjih molitvi je i molitva „Anđelu čuvaru“, djeci najbližem prijatelju koji čuje njihove molbe. Budući da su anđeli na temelju molitve „Anđelu čuvaru“ itekako bliski djeci, u radu su predstavljene molitve „Anđelu čuvaru“ iz knjige prof. dr. sc. Ljiljane Marks, „Najljepše molitve naših starih“. Predstavljene su molitve iz različitih područja, no bez obzira na područje kazivača, u molitvama su vidljive podudarnosti, ali isto tako su zapisani i poneki dijalektizmi. Nasljednici izvornih kazivača i izvorni kazivači koji su kazivali molitve naglasili su kako ih mole i danas, a naučili su ih od svojih predaka, majki ili baka. Molitva anđelu čuvaru kod većine kazivača molila se i moli naglas svaku večer prije spavanja ili ujutro nakon buđenja, da ih anđeo čuva tijekom dana i noći. U knjizi su zapisane molitve s područja cijele Hrvatske kao i iz susjedne Bosne i Hercegovine, a svaka molitva „Anđelu čuvaru“ temelji se na sličnim željama i zahvalama, što potvrđuje anđeosku ulogu te definiciju molitve gdje su kazivači (autor) predstavili i kazivali svoje molitve (djelo) narodu (primalac) koji je kazivač i budući potencijalni kazivač. U potpoglavlju Anđeli i djeca predstavljeni su dječji likovni i literarni radovi s tematikom anđela u kojima su djeca pokazala svoje viđenje anđeoske uloge. Likovnim poticajima i razgovorima o tome kako ih njihov anđeo čuva, djeca su im dodijelila imena. Svoj ću rad zaključiti na isti način kao što sam i započela – citatom iz Biblije:

„Jer anđelima svojim zapovijedi da te čuvaju na svim putima tvojim!“ (Ps 91, 11)

LITERATURA

- Baran, T. (2015). Kršćanstvo i usmena književnost križevačkoga kraja. *Kroatologija*, 6 (1-2), 239-259. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/154771>. (Pristupljeno. 3. ožujka 2022.)
- Bergoglio, J. M. – Papa Franjo. (2015). *O odgoju: Izazovi za kršćanske odgojitelje*, Split: Verbum (7-11, 41-48, 53-56, 68-99).
- Bergoglio, J. M. – Papa Franjo. (2020). *Molitva: Dah novog života*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Bezić, Ž. (1978). Kršćanski odgoj. *Crkva u svijetu*, 13 (2), 141-151. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/90888>. (Pristupljeno 3. ožujka 2022.)
- Bogović, N. (2012). MOLITVA U OBITELJI. *Riječki teološki časopis*, 39 (1), 63-86. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/84124>. (Pristupljeno 3. ožujka 2022.)
- Botica, S. (2013). *Povijest hrvatske usmene književnosti*, Zagreb: Školska knjiga.
- Đuzel, I. (2013). Vjera, molitva, život. *Počeci*, 11. (1.), 36-40. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/152828>. (Pristupljeno 22. veljače 2022.)
- *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <https://www.enciklopedija.hr/> (Pristupljeno 9. lipnja 2022.)
- Jakšić, J. (1991). Anđeli u Bibliji, liturgiji, katehezi i svagdanjem životu. *Služba Božja*, 31 (3), 211-214. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/228095>. (Pristupljeno 22. veljače 2022.)
- Jukić, D. (2013). Molitva - izvor vjere. *Počeci*, 11. (1.), 48-49. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/152832>. (Pristupljeno 22. veljače 2022.)
- Jukić, J. (1983). Pučka religija u vremenu svjetovnosti. *Crkva u svijetu*, 18 (2), 137-152. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/89663>. (Pristupljeno 22. veljače 2022.)
- Jurdana, V. i Borzić, A. (2013). JEDAN PRIMJER IZ HRVATSKE NABOŽNE KNJIŽEVNOSTI. MOLITVICA IZ POSEDARJA. *Riječki teološki časopis*, 42 (2), 415-440. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/116608>. (Pristupljeno 4. ožujka 2022.)
- Jurdana, V. (2014). Molitvice kao jedinstveni oblik obiteljskoga molitvenog života. *Obnovljeni Život*, 69. (1.), 97-108. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/117822>. (Pristupljeno 5. ožujka 2022.)
- Kaštelan, J., Duda, B. (2019). *Biblija*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

- Kovačević, V., Kardum, G., & Malenica, K. (2019). *Kvalitativno narativno istraživanje dječje religioznosti u kontekstu pet dimenzija religioznosti*. *Bogoslovska smotra*, 89(4), 885-898.
- Marks, Lj. (2019). *Najljepše molitve naših starih*. Zagreb: Verbum.
- Pivčević, T. (2005). *Konstrukcija upitnika religioznosti za pripadnike katoličke vjeroispovijesti i provjera nekih njegovih mjernih karakteristika*. Diplomski rad. Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za psihologiju.
- Vidović Schreiber, T T. (2018). Stilske značajke pjesama biranih za Glazbene monologe fra Bernardina Sokola. U: Škunca, B., Balić, V. (ur.) *Zbornik slavlja i radova sa znanstvenog skupa o 130. obljetnici rođenja*. Zadar: Franjevačka provincija Svetog Jeronima; Kaštel Kambelovac: „Bijaći“ Društvo za očuvanje kulturne baštine.
- Solar, M. (2005). *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
- Tufekčić, A. (2013). Religijski odgoj djece u tradicijskoj kulturi. *Školski vjesnik*, 62 (1), 27-49. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/99756>. (Pristupljeno 3. ožujka 2022.)
- Vidović, B. (2017). Pučka pobožnost u rascjepu između kognitivnog i emotivnog. *Crkva u svijetu*, 52 (4), 737-751. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/192660>. (Pristupljeno 5. ožujka 2022.)
- Vidović Schreiber, T T. (2015). Tradicijska kazivanja i scenski izraz djece predškolske dobi. *Školski vjesnik*, 64 (3), 504-517. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/151384>. (Pristupljeno 5. siječnja 2022.)
- Vidović Schreiber, T T. & Malada, D. (2021). Prema Svjetlu odrastanja (priče Stjepana Lice interpretirane u radu s djecom rane i predškolske dobi). *Humanities and Cultural Studies*, 2 (2), 82-101.
- Wojtyła, K. – Ivan Pavao II. (2015). *Anđeli: Tko su, kako djeluju i zašto su važni*. Split: Verbum.
- <https://www.bizg.hr/andeli/>; Anđeli. 2007. U: Stanko Jambrek, prir. *Leksikon evanđeoskoga kršćanstva*. Zagreb. Bogoslovni institut i Prometej. (Pristupljeno 20. travnja 2022.)
- <https://www.glas-koncila.hr/znacenje-i-vaznost-andela-u-odnosu-na-covjeka/> (Pristupljeno 20. travnja 2022.)
- <https://www.medjugorje-info.com/en/molitve/ovom-molitvom-poslati-cete-svog-andela-cuvara-umjesto-vas-na-svetu-misu> (Pristupljeno 28. lipnja 2022.)

SAŽETAK

Molitva jest razgovor s Bogom, a u njoj se čovjek povezuje i upoznaje s Bogom govoreći Mu i slušajući Ga. Anđeli, anđeli čuvari te arkandeli Mihael, Gabriel i Rafael u kršćanskoj su se tradiciji i narodnoj pobožnosti oduvijek veličali pjesmom i molitvama. Znanstveni prikaz dječjih molitava upućenih anđelu čuvaru iz knjige „Najljepše molitve naših starih“ upućuju na bogatsvo i ljepotu hrvatskih tradicijskih kazivanja pretočenih u molitve, kao i način na koji djeca gledaju anđele. Motiv anđela u hrvatskim tradicijskim molitvama i pjesmama predstavljen je kao onaj kojemu narod upućuje svoje zahvale i prošnje, a on ih čuva, brani i štiti od svakoga zla, uz njih stoji, vjerno im služi i pomaže u svakoj nevolji. Motiv anđela obogaćen je epitetima *mili, dragi, blagi i čuvaru* koji uveličavaju njegovu ulogu. Provedena je aktivnost u DV „Rusulica“ na temelju dječjega viđenja anđela i njegove uloge koja je potvrdila motiv anđela čuvara.

Ključne riječi: religioznost, odgoj, djeca, molitva, tradicija, motiv, anđeli

ABSTRACT

Prayer is a conversation with God and in it man connects and becomes acquainted with God by speaking and listening to Himm. Angels, guardian angels and archangels Michael, Gabriel and Raphael in Have always been glorified in song and prayer in the Christian tradition and popular piety. A scientific review of children's prayers addressed to their guardian angel contained in the book "The most beautiful prayers of our ancestors" reveals the richness and beauty of Croatian traditional sayings translated into prayers, as well as the way children see angels. The angels as a motif in Croatian traditional prayers and songs are presented as recipientts of people's gratitude and supplications, who guard, defend and protect them faithfully and helping them with every hardship. The angel motif is enriched with the epithets like dear, beloved, gentle and guardian, which give further emphasis to their importance. Based on children's perception of angels and their role, a planned activity was carried out in the „Rusulica“ kindergarten, which further solidified the motif of a guardian angel.

Keywords: religiosity, education, children, prayer, tradition, motif, angels

IZJAVA O LEKTURI

Ja, Ines Karalić, mag. educ. philol. croat. izjavljujem da je rad naslova
MOTIV ANĐELA U HRVATSKIM TRADICIJSKIM MOLITVAMA
autora/ice Lorene Maleš lektoriran prema pravilima hrvatskoga jezika.

Datum

27. lipnja 2022.

Potpis lektora

Ines Karalić

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Lorena Maleš, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišna prvostupnica RPOO, izjavljujem da je ovaj završni/diplomski rad rezultat isključivo mogega rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i literatura. Izjavljujem da ni jedan dio završnoga/diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, stoga ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnoga/diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 11. srpnja 2022.

Potpis

LMaleš

**IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOGA/DIPLOMSKOGA RADA (PODCRTAJTE
ODGOVARAJUĆE) U DIGITALNI REPOZITORIJ FILOZOFSKOGA
FAKULTETA U SPLITU**

Student/Studentica: Lorena Maleš

Naslov rada: Motiv anđela u hrvatskim tradicijskim molitvama

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Vrsta rada: Završni rad

Mentor/Mentorica rada (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime): doc. dr. sc. Tea – Tereza Vidović Schreiber

Sumentor/Sumentorica rada (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime):

Članovi Povjerenstva (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime): izv. prof. dr. sc. Vlaho Kovačević, Daniela Petrušić, asist.

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanoga završnoga/diplomskoga rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice potpuno odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju*, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

a) u otvorenom pristupu

b) dostupan studentima i djelatnicima FFST-a

c) **dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6 mjeseci / 12 mjeseci / 24 mjeseca** (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

(zaokružite odgovarajuće)

U slučaju potrebe (dodatnoga) ograničavanja pristupa Vašemu ocjenskomu radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnomu tijelu u ustanovi.

Mjesto, nadnevak: Split, 11. srpnja 2022.

Potpis studenta/studentice: *LMaleš*